

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

AURUM - Journal of Engineering Systems and Architecture (A-JESA)

TURİZM TESİSLERİNİN PANDEMİ REFLEKSİ:
CLUB PATARA ÖRNEKLEMİ ÜZERİNDEN DEĞİŞEN MEKANSAL DENEYİMLER

İlke CİRİTÇİ

İstanbul Gelişim Üniversitesi, Mühendislik – Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü

ilkeciritci@gmail.com , iciritci@gelisim.edu.tr

ORCID No: 0000-0002-1492-0727

GELİŞ TARİHİ/RECEIVED DATE: 07.09.2020 KABUL TARİHİ/ACCEPTED DATE: 27.12.2020

Özet

Covid-19 Salgını sürecinde turizm üzerine pek çok araştırmalar yapıldı. Bu araştırmaların bazılarının sonuçlarında, kısıtlamalar sırasında yapılan anketler ile kısıtlama kalktıktan sonra insanların eylemleri arasında farklılıklar olduğu gözlemlenmiştir (Tekin, 2020). Genel olarak kısıtlamaların kalkması durumunda 2020 yaz aylarında tatile gitmeyeceğini bildiren sonuçlar sayıca daha fazla çıkmış olsa da, yaz aylarında bir çok ülkenin kısıtlamaları kaldırmasıyla halk doğa turizmüne ve sahillere yoğun bir talep göstermiş, turizm Temmuz ve Ağustos aylarında oldukça hareketlenmiştir.

Talep gören turizm yapılarından biri de resort otelleridir. Club Patara Resort'un villa müdürü Ahmet Çakır ile yapılan sözlü görüşme sonucunda 2019 Temmuz – Ağustos doluluk oranı %70 iken bu oran salgın sürecinde 2020 Temmuz – Ağustos aylarında %100'e ulaşmıştır. Bu çalışma ile Antalya Kaş'a bağlı Kalkan'da yer alan Club Patara Resort üzerinden resortların Covid-19 salgını sürecinde kullanıcı tarafından neden daha çok tercih edilebilir olduğunun sorusuna yanıt bulunmaya çalışılmıştır. Konu ile ilgili bir literatür araştırması yapılmış, henüz çok yeni karşılaşılan ve etkileri devam etmekte olan Covid-19 ile ilgili güncel sorunlar ve öneriler incelenmiştir. Club Patara Resort'un mimari Turhan Kaşo ile sözlü görüşme yapılarak tasarım öncelikleri ve çevre faktörleri hakkında bilgi toplanmıştır. Yerinde yapılan incelemeler neticesinde elde edilen bulgular çerçevesinde, turizm yapılarının mimari özelliklerinin pandemi sürecinde 'yeni' kullanıcı gereksinimlerini göz önüne alınarak mekânsal düzenlemeleri araştırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Covid-19, Turizm tesisi, Mimarlık, Resort, Mekânsal Düzenleme

PANDEMİA REFLEX OF TOURISM FACILITIES:
CHANGING SPATIAL EXPERIENCES THROUGH THE CASE OF CLUB PATARA

Abstract

During the Covid-19 Epidemic, many researches were conducted on tourism. In the results of some of these studies, it has been observed that there are differences between the surveys conducted during the restrictions and the actions of the people after the restriction is abolished (Tekin, 2020). In general, although the results stating that if the restrictions are abolished, they will not go on vacation in the summer of 2020,

the public has shown an intense demand for nature tourism and beaches with the abolition of restrictions in the summer months, and tourism has become quite active in July and August.

One of the in demand tourism structures is resort hotels. As a result of a interview with Club Patara Resort's villa manager Ahmet Çakır, the occupancy rate was 70% in July - August 2019, while this rate reached 100% in July - August during the epidemic process. With this study, it was tried to find an answer to the question of why the resorts were more preferable by the user during the Covid-19 epidemic over Club Patara Resort located in Kalkan, Antalya Kas. A literature review has been conducted on the subject, and current problems and suggestions related to Covid-19, which are very recently encountered and whose effects are ongoing, have been examined. An interview was held with the architect Turhan Kaşo of Club Patara Resort, and information was collected about design priorities and environmental factors. Within the framework of the findings obtained as a result of on-site examinations, the spatial arrangements of the architectural features of tourism buildings were investigated by considering the 'new' user needs during the pandemic process.

Keywords: Covid-19, Tourism facility, Architecture, Resort, Spatial Arrangement

1. GİRİŞ

Salgın hastalıklar, insanın var olma savaşında önemli toplumsal değişikliklere yer açmıştır. Pandemi; Pan (bütün) ve Demos (İnsan), yani bütün insanlığı etkileyen salgın anlamına gelmektedir (Sirman, 2020). Tarihte bilinen ilk salgın olmamakla birlikte iyi belgelenen ilk pandemi milattan önce 426-429 yılları arasında, 1995 yılında bölgedeki mezarlıklarda yapılan analizlere göre sebebinin tifüs olduğu ortaya çıkan, Atina şehir devletinin dağıtılması ile sonuçlanan Peloponez savaşı sırasında Yunanistan'da Atina ve çevresinde görülmüştür. Antoninus pandemisi M.Ö.165 ile 180 yılları arasında Mezopotamya ve Kuzey Afrika'dan dönen askerler tarafından Roma'ya getirilen çiçek hastalığıdır ve belgelere göre hastalığa yakalananların 25%'i hayatını kaybetmiştir (Sirman, 2020). Ancak insanlık tarihinde en fazla bulaşıcılığa ve ölüme sebep olan salgın hastalık vebadır. Milattan sonra 541-750 yılları arasında süren Jusitianus vebasası iki yüzyıl boyunca o zamanki dünya nüfusunun %18-36'sına denk gelen 30-50 milyon insanın ölümüne neden olmuştur (Sirman, 2020). 1519 yılında Küba'dan hareket eden Hernan Cortez Aztek İmparatorluğu'nun başkenti Tenochtitlan'a gelerek beraberinde çiçek hastalığını güney Amerika'ya taşıyarak halkının çoğunun ölümüne neden olmuştur. Etkileri güney Amerika ile sınırlı kalmayan salgınlar Avustralya'ya yayılmış ve tüm bu salgınlar sırasında yaklaşık 56 milyon insanın ölümü ile sonuçlanmıştır. 1665 yılında gerçekleşen Büyük Londra veba salgınının kara fare denen bir fare türü ile insanlara bulaşmıştır (Sirman, 2020).

Grip olarak tanımladığımız hastalık ilk olarak Milattan önce 412 yılında bir liman kasabası olan Perinthus'ta Hipokrat adlı doktor tarafından 'perintus öksürüğü' adı ile konmuştur. Perinthus adı verilen yer ise bugünün Marmara Ereğlisi'dir. Hipokrat bunu insanlar üzerinde tesirli olan bir etkene bağlamış ve Epi (üstünde), Demos (insan) insanüstünde anlamına gelen epidemi demiştir (Sirman, 2020). İlk grip vakası olmasa da kayda giren ilk grip vakası olma özelliği taşımaktadır. Sonrasıda ise 1917 yılında İspanyol gribi, 2002

Sars, 2009 Domuz gribi ve 2020 Corona grip hastalığının birer türü olarak salgın hastalık olarak insanlar üzerinde etkisini devam ettirmektedir.

Mimarlık pratiğinde salgın dönemlerinde karantina kavramı önem kazanıp bireylerin sosyal ve fiziksel olarak toplumdaki ayrıştırılması ile salgının bulaşmasının önüne geçilebiliyorsa da genel olarak yapı yapma pratiğinde köklü değişikliklerden söz edemeyiz. Tanyeli'ye göre (2020) 14. Yüzyılda hastaneler koğuş sistemi ile yapılıyordu günümüzde hala yapıların bu şekilde pavyon tipi yapıldığından söz edilebilir. Ancak yapı tiplerinde köklü değişiklikler olmasa da mekânsal olarak yeni düzenlemelerin, günümüzde oldukça popüler olan 'yeni normal' adı ile mimarlık literatürüne ve uygulama pratiğine girdiğinden söz edebiliriz.

21. yüzyılda gelişen teknoloji ve içinde bulunan Dijital çağın gereksinimleri ile birlikte iş yapma, eğitim ve yaşama dair olan tüm deneyimlerin pratikleri geçtiğimiz yüzyıllardan oldukça farklıdır. Covid-19 sonrasında dünyadaki birçok ülkenin karantina uygulamasına rağmen teknolojinin elverdiği bazı işkolları devam ettirmektedir. Dijital çağ ile birlikte salgının ele alınışı bazı sorgulamaları beraberinde getirmektedir. Çağın kolaylıklarından faydalanılması ile yaşamın devamının sağlanması 'yeni normal' terimi ile kavramsallaştırılıp çeşitli disiplinlerce sorgulanmaktadır. Yeni normalin karşılaşılan ve yaygın etkisi bulunan riskleri nötralize etmenin bir yolu mu olduğu ya da riskler dünyasında insanoğluna nefes alabilmesi için yeni bir alan açma çabası veya baş etme stratejisi olup olmadığı sorunsalları tartışılmalıdır (Karakaş, 2020) dünya ölçeğinde toplumsal yaşamlar üzerinde belirli etkiler bıraktığı bilinen bir gerçektir. Yeni normal kavramına ilişkin bazı değerlendirmelerde "yeniden normale dönmenin aşamalı bir yaklaşım gerektireceği" ileri sürülmektedir. Sneader ve Singhal'e göre (2020), 'önce kriz durumunu çözmek, kriz sürecinde ayakta kalmak, yeniden başlamak, her şeyi yeniden düşünmek ve tasarlamak, yaptığımız her şeyi yeniden biçimlendirmek' olmak üzere aşamalı bir süreç yaşanacaktır (Sneader ve Singhal, 2020). Karakaş (2020) bu değerlendirmeye göre yeni normalin aslında kriz dönemini ve etkilerini bertaraf etme açısından bir süreç ve strateji olarak görülmesi gerektiğini vurgulamakta ve toplumu sarsan pandemi halinin toplumsal yaşamın sadece sosyolojik boyutundaki etileriyle sınırlı kalmayacağını ve toplumsal yaşamın diğer bileşenleri üzerinde de etkili olmaya devam edeceğini altını çizmektedir.

1.1. Covid-19 sonrası Turizm ve Mekansal Düzenlemeler

Tüm Dünyayı etkisi altına alan Covid-19 salgını ekonomik açıdan ülkelerde krizlerin yaşanmasına neden olmuş, birbiri ardına ülkelerden bu krizin etkilerini yavaşlatacak bir dizi öneri paketleri açıklanmıştır. En fazla etkilenen sektörlerden biri de şüphesiz turizm etkisidir. Dünya Turizm Örgütü'nün (UNWTO, 2020) yayınladığı raporda, uluslararası turizmin 2020 yılının ilk çeyreğinde %22 oranında azaldığı ve yıl sonunda bu oranın %60-80 aralığında olacağı tahmin edilmektedir. Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi'nin (WTTC, 2020) yayınladıkları raporda ise, bu yıl seyahat ve turizme bağlı GSYİH'deki 2,1 trilyon dolara yakın potansiyel kayıp nedeniyle, küresel olarak 75 milyon çalışanın risk altında olduğu tahmin edilmektedir.

Pek çok araştırmacı Covid-19 salgınının turizm sektörü üzerinde olası etkilerini incelemeye başlamıştır. Sürecin başına oranla araştırma sayısı ve alanları genişlemiş, turizme dair farklı disiplinler altında çalışmalar yapılmıştır. Kıvılcım (2020) çalışmasında turizm sektöründe dijitalleşme le temassız işlemlerin ön plana

çıkacağını ve sosyal mesafeye önem veren daha bireysel-izole tatil tercihlerinin artacağını öngörmüştür. Saha çalışması ile desteklenen çalışmalarında Demir, Günaydın ve Demir (2020) ise, otuz iki turizm işletmesi yöneticileri ile görüşmüşlerdir. Saha bulguları arasında büyük oteller yerine küçük otellerin ve toplu transferler yerine bireysel araçların tercih edileceği, tek kullanımlık araç gereçlerde artış olacağı ve sosyal mesafenin gidilen yerlerde tercih nedeni olacağı sonuçlarına ulaşmışlardır. Türker (2020) Covid-19 salgınının turizm sektörüne etkilerini turizm akademisyenlerinin perspektifinden gerçekleştirdiği çalışmasında 82 akademisyen katılımcıya açık uçlu soru ile ulaşmış ve bazı sonuçlar elde etmiştir. Her ne kadar 1,2 milyonluk kayıtlı üyeye sahip DORinsight çevrim içi araştırma şirketinin 18 yaş üstü beş bin yedi kişi ile gerçekleştirmiş olduğu 'Salgından sonra değişen tüketici davranışları' araştırması verilerinde %63 gibi bir oranla yazın tatile çıkmayacağı cevabı alınmış olsa da (Tekin, 2020), kısıtlamaların kalkması ile elde edilen sonuçlar farklıdır. Bunda anket çalışmasının salgının ve kısıtlamaların dünyada en yoğun olduğu 15-20 Nisan tarihlerinde yapılmış olması etkili olabilir. Türker'in araştırma bulgularından elde ettiği en önemli sonuçlardan biri uluslararası turizm yerine ulusal turizm hareketlerinin ön plana çıkacağını öngörülmesidir. Çin'de yasakların kalkması ile birlikte halkta park, bahçe ve turistik tesislere aşırı bir talep artışının olduğunu belirten Türker Türkiye'de de kısıtlamaların gevşetilmesi ile birlikte iki gün içerisinde iki milyon insanın şehirlerarası seyahat ettiğini vurgulamaktadır (Türker, 2020). Önemli bir başka bulgusu ise turistlerin kitle turizminden uzaklaşma, bunun yerine bireysel turizme bir yönelim olmasının öngörülmesidir. Katılımcıların yavaş turizm, doğa turizmi, küçük otel konaklamaları, devremülk ve yazlık tercihlerindeki artış olacağını ifade etmiştir.

Türkiye'de karantina uygulamalarının Haziran 2020 başından itibaren kaldırılıp 'yeni normal'e geçilmesinin ardından kontrollü olarak insanlar sosyalleşmeye, bir araya gelmeye başlamışlardır. Yaz aylarına denk gelen yeni normale geçiş sürecinde, insanların tatil mekânı seçimlerindeki gözlemlerden biri de yazlık konutların yeniden önem kazanması olmuştur. Zoğal ve Emekli çalışmalarında (2020) özellikle yazlık sayfiye bölgelerinde, çoğunlukla yaz aylarında kullanılan ikinci konutların, bu dönemde, daha korunaklı, izole ve insanlar arası etkileşimin daha az olacağı düşüncesiyle bir kaçış mekânı olarak görüldüğünü ve ikinci konutlara yüklenen anlamın Covid-19 sonrası değişmesinden söz etmektedirler (Zoğal ve Emekli, 2020). Araştırmacılar aynı zamanda turizmi salgın sonrası yeniden harekete geçiren ve sürdürülebilir turizm faaliyetlerine katkı sağlama potansiyeli yüksek görülen yazlık konutların, artan talep karşısında yasal düzenleme ve denetimler ile birlikte yeniden ele alınmasının önemine vurgu yapmaktadırlar. Şengel ve arkadaşları (2020) ise her ne kadar büyük alanlara kurulu konaklama işletmeleri bulunsa da, kamping alanlarında tedbir amaçlı sosyal mesafenin rahat sağlanacağı ve bulaş riskinden uzak kalınmasının daha kolay olacağını düşündüğünden yerli turist tarafından kamp ve karavan turizminin tercihinde bu süreçte artış beklediklerini belirtmişlerdir.

Covid-19'un bir sonucu olarak turizmde meydana gelen değişiklikler yere göre farklılıklar içerecektir. Hall, Scott ve Gössling (2020) 'Pandemiler, Dönüşümler ve Turizm' başlıklı çalışmalarında, bundan sonra yatırımcıların hükümetlerin ve kurumların yerele ve sürdürülebilir turizm biçimlerine daha fazla odaklanacaklarını ifade etmektedirler.

Covid-19 salgını ile bireylerin dünyayı görme şekli, düşünme şekli e yaşamlarını sürdürme şekilleri değişmiştir. Kayıp yaşamların dağılan ailelerin ve yaralı toplumların insanlık trajedisine bağlı olmaksızın

pandemi odaklı bir karantinanın neden olduğu ekonomik ve sosyal değişimler, bireylerin hatıralarında ve gelecek nesillerde uzun süre yaşayacak kültürel bir miras olacaktır (Çakıloğlu, Pirtini, Çengel, 2020). Toplum, tıpkı insan gibi sert ve beklenmedik gelişmelerden etkilenerek değişen ve dönüşen bir yapıya sahiptir (Karakaş, 2020). Toplum da insan gibi ani bir durum karşısında kendisini koruyarak yeni duruma uyumlanma refleksine ve kabiliyetine sahiptir. Ulrich Beck bu durumu 'risk' kavramıyla açıklamıştır (Karakaş, 2020). Beck (1992), 'modernitenin aşıldığını iddia edenlere karşı çıkarak, modernitenin yeni bir aşamasına girildiğini' belirtir. Beck'e göre; 'klasik sanayi toplumu, yerini risk toplumuna bırakmaktadır ve küresel düzenin belirleyici özelliği de risktir'. Beck bir deprem ve sel gibi doğal riskler diğeri ise insanoğlunun doğaya hâkim olmak üzere geliştirdiği teknolojiler nedeniyle oluşan yapay riskler olmak üzere iki çeşit risk olduğunu ifade etmektedir. Beck'in terimi ile içerisinde bulunduğumuz risk toplumu covid-19 süreci ile birlikte sosyal mesafeye karşı geliştirdiği çözümleri teknolojiyi daha fazla devreye sokmakla bulmuştur. Bu süreçte teknolojik yenilikler hız kazanmış, insanların tüketim eğilimleri çevrimiçi deneyim, çevrimiçi alışveriş, e-öğrenme, dijital ödemeler hatta dijital muayene yönünde artış göstermiştir (Çakıloğlu, Pirtini, Çengel, 2020). Bu teknolojilerin kullanımı insanların yaşamlarında günlük işlerini sürdürürken kolaylık sağlamasından dolayı pandemi sonrası dönemde de tercih edilebilir.

Çılgın (2020) pandemi sürecinde mahallenin önemini anlattığı makalesinde Dünya Sağlık Örgütü'nün bulaş riskinin yoğun olduğu kalabalık nüfusa sahip yerlerde davranış biçimleri ele alınarak mekânsal düzenlemelerin yeniden ele alınmasına işaret ettiğinin altını çizmektedir (Çılgın, 2020). Çılgın (2020) Pandemi bittikten sonra da kentlerde dayanıklılığı arttırılabilmek için mahallelerden başlayarak toplumsal kırılabilirliği ortadan kaldırmak üzere bir sistem kurulması gerekliliğinin öneminden bahsetmektedir. Megahed ve Ghoneim (2020) Covid-19 pandemisi sonrasında antivirus-yapılı çevre konusunda öğrenilen dersler başlıklı makalelerinde bu süreç zarfında mimarların, planlamacılar ve yapılı çevre uzmanlarının, yeni kalıplar ve kullanım konfigürasyonları oluşturmak için pek çok sosyal ve mekansal sonuçları incelemeye başladığından söz ederler (Megahed ve Ghoneim, 2020). Bulaşıcı hastalık salgınlarıyla doğrudan ilgili olmalarından dolayı mimari ve kentsel alanlar yalnızca acil ve ihtiyati tedbirlere dayalı karantina değil, aynı zamanda tüm bina türlerindeki ve kentsel alanlardaki tasarım ve planlama sorunlarına ve zorluklarına da atıfta bulunduğunu belirtmiş ve bir takım pandemi sonra mimari ve kentsel tasarımla ilgili çalışma alanları belirlemişlerdir. Bu araştırma alanlarını, pandemi sonrası kentsel tasarım, pandemi sonrası kamusal alanlar, pandemi sonrası konutlaşma, pandemi sonrası ofis mekanları ve yapı ve inşaat teknolojileri başlıklarında toplamış ve alt başlıklar belirleyerek tartışmaya açmışlardır. Araştırmacıların, çalışma boyunca yönelttikleri sorular günümüzde hala bilinmezliğini koruyor olsa da planlama stratejisinin ve planlama teorilerinin yeniden düzenlenmesi gerektiği gerçeğini ortaya koymuş, güvenlik katmanlarının yalnızca sürekli mutasyona uğramış virüs saldırılarını önlemek için değil, aynı zamanda pandemi sonrası dönemde uygulanabilecek bir iyileştirme yaklaşımı için kullanılırsa, sürdürülebilir bir ortam oluşturmaya yardımcı olabileceği önerisinde bulunmuşlardır.

Özdemir (2020) Salgın Sonrası Alınan Önlemlerle Turizm: Muhtemel Senaryolar adlı çalışmada 18 ana başlıkta önlemleri sıralamıştır. Bunlardan 'mutfaklı odaların sayıca arttırılması, butik restoranların tasarlanması ile yeme içme ihtiyacı az kişiye indirilmesi, sahillerde fiziksel mesafelerin korunabilmesi için yeniden tasarlanması, muayene birimlerinin oluşturulması, aileye özel bina ve sahil imkanlarının sunulması,

konaklama işletmelerinin dikey büyüme yerine yatay büyümeye doğru eğilim göstermesi' olmak üzere 5 başlık mekânsal düzenlemelerle ilişkilidir.

2. AMAÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın temel amacı Koronavirüs Salgınının turizm sektörü üzerindeki olası etkilerinin ve kullanıcı eğilimlerinin mekânsal olarak değerlendirilmesidir. Konu ile ilgili öncelikle bir literatür araştırması yapılmış, henüz çok yeni karşılaşılan ve etkileri devam etmekte olan Covid-19 ile ilgili güncel sorunlar ve öneriler incelenmiştir. Araştırma Antalya-Kalkan'da yer alan Patara tatil sitesi örneklemini üzerinden irdelenmiş, tasarımcısı Y.Mimar Turhan Kaşo ile yapılan sözlü röportajda Club Patara'nın tasarım kritikleri ve covid-19 sonrası yerli-yabancı turistlerin eğilimleri hakkında bilgi alınmıştır. İleri araştırmalara ve mimari tasarımlardaki öncül yaklaşımlara teorik olarak etki yapması beklenen çalışma, mekânsal olarak alınabilecek önlemlere ve pandemi sonrası geçerli olması öngörülen temalar üzerinden tasarım kriterlerinin tartışmaya açmayı hedeflemektedir.

3. KALKAN - CLUB PATARA RESORT'UN MİMARİ ÖZELLİKLERİ VE PANDEMİ KARŞISINDA REFLEKSİ

Kalkan, Antalya ilinin Kaş ilçesine bağlı bir semttir. Antik dönemde Karia ve Likya Bölgeleri arasındaki bağlantıyı sağlayan yolların kesişme noktasında bulunan yerleşim yeri Antiphellos olarak anılır. Aynı zamanda bir ticaret limanı olan kent Roma Döneminde önem kazanır ve Bizans Döneminde Piskoposluk merkezi merkezi olmuştur. Bu dönemde Arap akınına uğramış daha sonra Anadolu Selçuklu topraklarına katılarak Andfli adını almıştır. Osmanlı Devleti ilçeyi Yıldırım Beyazıt Döneminde topraklarına katmıştır (KAŞ BEL, 2020). Kalkan'ın eğimli yamaçlardan oluşan tarım arazisinde geniş alan kaplayan zeytinlikler en önemli gelir kaynağıdır. Dağ sıralarının meydana getirdiği engel, yüzyıllar boyunca büyük kentlerle karayolu ilişkisi kurulmasını engellemiştir. Bu olumsuz şartlara rağmen yakın çevrede bulunan köylerin ürünlerini deniz yoluyla pazarlayan ve gelen malların toplanıp dağıtımının yapıldığı canlı bir ticaret iskelesi olarak varlığını sürdürmüştür. 1980'lerde karayolunun Kalkan'a ulaşması ile turizm olgusu başlamış, turizm geliri sayesinde tarımsal ekonomide ve nüfus-yerleşme yapısında önemli değişiklikler meydana gelmiştir (Erel ve ark., 2014).

Kalkan ve çevresinde turizme çok elverişli doğal çekicilikler vardır. 1970 yılından itibaren İngiliz yatlarının gelmesi, yat turizmini canlandırmış, hareketlenen turizm ie birlikte gelen turistler için mesken ihtiyacı ortaya çıkmıştır (Erel ve ark., 2014). İlk olarak ev pansiyon olarak işletmeye açılan konaklama üniteleri 1983 sonrasında otel, motel ve devremülk olarak çeşitlilik göstermiştir. 1993 yılında kurulan Club Patara Resort da artan talebin neticesinde Kalkan'da, mimarı Turhan Kaşo tarafından bulunduğu konumun tüm potansiyellerini projeye yansıtabilme kaygısıyla ve arazinin olumsuz olarak nitelendirilebilecek şartlarını projede avantaja dönüştürme gayreti ile tasarlanmıştır.

Resim 1. Club Patara Resort'a ait fotoğraflar (URL-1)

Resort özellikle rekreasyon, dinlenme, sağlık ve deneyim yaşama amaçlı düzenlenmiş çok çeşitli turizm faaliyetleri ve hizmetler sunan, nispeten her türlü tesis ve faaliyeti içinde barındıran konaklama alanlarıdır (Özdemir, 2006). Club Patara Resort 250 villa ve 60 odalı bir otelden oluşmaktadır. Bir tepeye oturmakta ve kot farklarının projede kullanılma şekli ile odalar birbirini kesmemekte, manzaradan maksimum yararlanılmıştır (Resim 1). Club Patara'nın yapıldığı dönemler olan 1990lı yılların başında Antalya'nın daha çok güney kesiminde çoğunlukla dikey mimarinin hâkim olduğu yoğun bir otel inşaatı faaliyeti gerçekleşmektedir. Öncelikli temel yaklaşım turistlerin merak, zevk ve beklentilerini karşılamak için geleneksel, bölgesel, Osmanlı ve Türk imajıyla ilişkili çevreler yaratmak olmuş, hepsi bir arada 'disneyland' tarzı tasarım yaklaşımları gözlemlenmiştir (Beyhan, Ünügür, 2006). Beyhan ve Ünügür (2006) Turizm yapılarında kimlik sorununu Belek-Kemer otelleri üzerinden araştırdıkları çalışmalarında, turizm mimarisinde farklı davranış biçimleri doğrultusunda yapılan kimlik arayışlarının yanıltıcı bir mimari imajın oluşmasına neden olduğunu ve bu davranış şekli ile doğal ve yapı çevreye uygun olmayan ve kolaylıkla değiştirilemeyecek formda yapısal çevreler oluştuğunu belirtmişlerdir. Turizmin sürdürülebilir bir yapıda geliştirilebilmesi için, turizmin gelişmesini yok etmeden çevrenin korunması ve çevrenin kullanımının planlanması önemlidir.

Club Patara'nın mimarı Turhan Kaşo ile 6 Ağustos 2020 tarihinde yapılan söyleşide, Club Patara'nın tasarımında insanın doğasına, bireysel ergonomisine, bir arada yaşamasına yani toplumsal ergonomisine özellikle önem verildiğini belirtmiştir. Kaşo aynı zamanda tesisin tasarımında herhangi yeni bir amaca hizmet etmeksizin, bireylerden oluşan bir toplumun sosyolojisinin ergonomisinin oluşturulması çalışıldığı için başka bir takım yeni arayışlara gidilmeden yapılan bir proje olduğunu özellikle altını çizmiştir. Tesis, mimarını öne çıkaracak özel bir kaygı taşımadan, herhangi bir ispat çabası olmadan, yerin ruhuna uygun ve tamamen işlevselliğin amaçlandığı bir proje olarak tasarlanmıştır. Mimarlık, Kaşo'nun tanımı ile canlıların yaşamlarını, ergonomilerini düzenleyen ve konforlarını temin eden, onları doğru yaşamlarını sağlayan bir bilim dalıdır ve Club Patara'nın tasarımında bu ilkeler ön plana çıkmıştır. Tasarım sürecini şöyle anlatmaktadır;

Burada bir yaşam düşünüldü. Bu yaşamı tasarlarken binlerce yıldan beri tasarımın önemli etkenlerinden olan güneşin doğuşu-batışı, manzara, rüzgarın esiş yönü, çevrede yer alan doğal girdiler, bunların hepsi tasarımın önemli belirleyicileri oldu. Bu yaşamı kurgularken herhangi bir kişisel iddia ile yola çıkmadım. Gereği eysel ona yapmaya gayret ettim. Gereği buydu. Önüme kağıdı aldığım noktadan itibaren bunu

unutmadan çalıştım. Plan, onlarca kesit, 3 boyutlu modeller-maketler hepsi ile eş zamanlı aynı anda çalışıp tüm bu tesisdeki yaşama öyle karar verdim. 72 yılından beri mimarlık yapıyorum. Neredeyse 50 yıllık mimarım benim anlayışım, mimarlık sahada bitmez. Herşeye kağıt üzerinde karar verdim ve tatbiki sahada hiç de kolay değildi. Betonarmesi, ince yapısı ve tefrişi dairesel binalar için epey zorlayıcıydı. Ancak bitmiş hali doğa ile uyumlu ve ormanda biten mantarlar gibi. Endişem de buydu ve memnun edici bir uygulama oldu. Mesela yaşamı düşünürken bir köy düşündüm. Geleneksel yaşamda ortada bir meydan olur, o meydanın ortasında çeşme ve meydana bakan lokantalar, bakkal, market, otel olur. Hepsini bu yaşam için hayal ettim ve uyguladım. Mesela meydana bakan bir otel tasarlarken (diğer konaklama ünitelerinden ayrı) amacım bir ihtiyaca yönelik otel yapmak değildi, o otel köye hizmet için yapıldı. Burada bu yaşamı hayal ederek tasarım yaptım. Burada doğru olan, zamansız olan buydu. (Turhan Kaşo ile 06.08.2020 tarihinde yapılan söyleşi).

Club Patara'nın mimarının tasarımı yaparken motivasyonu hayal ettiği o geleneksel köyü ve gereği yaşamı kurgulama çabasıdır. Geleneksel Türk ve Roma izlerini taşıyan projesi ile Kaşo, İtalyan Cumhurbaşkanlığı'nı temsilen İtalya Ankara Büyükelçisi Carlo Marsili tarafından Tophanede yer alan Venedik Sarayı'nda düzenlenen bir tören ile Devlet Liyakat Nişanı sayılan 'Cavalieri' almıştır.

4. BULGULAR

Özdemir (2006) Resort planlamanın temel ilkelerini 14 başlık altında toplamaktadır. Belirtilen 14 ilkeye göre Club Patara incelenmiş ve tamamında olumlu değerlendirilmiştir (Tablo 1). Özellikle çevre potansiyellerinin tasarıma yansıtılması aynı zamanda da peyzajın ilgi çekiciliği, tasarımla birlikte planlanmış olması ve uygulama aşamasında bir arada uygulanması, var olan çevresel özelliklerin korunmasını sorgulayan özelliklerde Club Patara Resort, ayırt edici özelliklerinin bizatihi bu ilkeler olması dolayısıyla olumlu olarak değerlendirilmiştir (Resim 2).

Resim 2. Club Patara Resort'un konaklama ünitelerinin manzaraya yönelimi ve Resort'ta peyzaj kullanımı (URL-1)

14 maddede yer alan 4 numaralı maddenin, özel gereksinimli bireylerin (engelli) tesisin tamamına erişim sağlayabilmesini içeren kısmında, topoğrafik özelliklerinden dolayı çeşitli kotlarda denize kadar tasarlanan platformlara merdivenlerle ulaşım sağlanması durumundan ötürü eksi değerlendirilmiştir (Tablo 1). Tesisin sahil düzenlemesinde özel gereksinimli bireyler için asansör sistemi ve rampalı düzenlemenin olduğu bir bölüm de olması bu grubun da deniz kenarına yardım almadan inebilmesini ve sahilden faydalanmasını

sağlamaktadır ancak özel düzenleme tesisin tamamı için mümkün olmamaktadır. Bunun dışında tesisin yapılmış olduğu yıldan itibaren gerekli teknolojik ihtiyaçların sağlanması (klima, internet, asansör vb.) ve değişen yönetmeliklere uyulmasını sağlayacak düzenlemeler yapılmış gerekli yerlere ekler tesisin tasarımı ile ters düşmeyecek şekilde Resortun tamamını tasarlayan Y.Mimar Turan Kaşo tarafından yapılmıştır. Ancak popüler kültürün dayattığı ve işletmeye yönelik talepler, tesisin yavaş kenti (citta slow, bu örnekte Resort, küçük ölçekte bir kente benzetilmektedir) destekleyen kurucu ilkelerine ters düşmesi nedeni ile kabul görmemiştir.

Tablo 1. Özdemir'in (2006) Resort Planmanın 14 Temel İlkesine Çerçevesinde Club Patara'nın Değerlendirilmesi

Resort Planlama ilkeleri (Özdemir, 2006)	Club Patara	Açıklama
1 Özel Çevresel Özelliklerin Korunması	✓	ağaçların tamamı, kıyı şeridi, çevre özellikleri korunmuş, proje tasarımını şekillendirmiştir
2 Manzara Alan ve Koridorlarının Korunması	✓	manzara alanları korunarak resortun karakteri güçlendirilmiştir
3 Resort Ünitelerinin ve Faaliyetlerinin Gruplandırılması	✓	rekreasyon alanları, spor alanları, yeme-içme mekanları ve konaklama mekanları işlevsel olarak gruplandırılarak etkin kullanıma olanak sağlamıştır
4 Temel Konaklama Alanlarının , Resortun Temel Çekici Unsurları ile Uygun Şekilde İlişkilendirilmesi	✓, X	su kenarları özgün özelliklerini korunarak düzenlenmiştir. ulaşım kolaylığı olarak topografik özelliklerden ötürü tüm kotlara erişim özel gereksinimli bireyler için mümkün değildir (Resim 3).
5 Ticari ve Rekreatif Tesislerin Uygun ve Merkezi Konumu	✓	Tesisin tam merkezi bölgesinde bir meydan oluşturulup ticari mekanlar bu meydanı besleyen konumda yerleştirilmiştir (Resim 4).
6 Resor Denetimli Ulaşım	✓	Restorta bir yerden giriş vardır. Giriş ve çıkış yapılan günler dışında(bavul indirme-taşıma kolaylığı) bireysel araçlar tesis dışında otoparklarda durmakta, tesisin içerisinde sürekli çalışan shuttle dışında içeride trafik oluşturacak bir unsur bulunmamaktadır.

7	Etkili ve İlgi Çekici İç Dolaşım Ağı	✓	Peyzaja tesis içerisinde ayrı önem verilmiş, özel olarak dışarıdan bitkiler getirtilip, mevcut olan ağaçlarla birlikte sürekli bakımları yapılmaktadır. Tesis içi ulaşım Club Patara'ya ait 'shuttle' hizmeti ile 15dk. aralıklarla sağlanmaktadır.
8	Resort Etrafında Tampon Alan	✓	Tesis sınırları peyzaj özellikleri ile kolaylıkla ayırt edilebilir durumdadır. Diğer tesislerle arasında tampon alanlar oluşturulmuştur.
9	Resorta ve Temel Çekici Ünitelerine Halkın Girişinin Sağlanması	✓	Resortta evi olanlar ve otel hizmetinden faydalananlar dışında, ücret karşılığında bölge sakinlerinin girişlerine açıktır.
10	Yeterli Altyapının Sağlanması	✓	Yeterli alt yapı sistemleri vardır. Aynı zamanda güneş enerjisinden oldukça faydalanılmaktadır.
11	Uygun Etkinlik Tasarımı ve Peyzaj	✓	Tesis Tasarımı mimari anlamda oldukça ilgi çekicidir, yatay mimariye sahiptir ve peyzaja özel önem verilerek yapılar peyzaja bütünleşik tasarlanmıştır.
12	Resortun Çevresel Kapasitelerini Geçmemek	✓	1993 yılında açıldığından itibaren yoğun ilgi olmasına rağmen tesis kapasitesini aşıcı yeni ek tasarımlara ihtiyaç duymamış, değişen turist talepleri karşısında kurucu ilkelerinden ödün vermeden işletilmeye devam edilmesine özen gösterilmiştir.
13	Resort Çalışanları İçin Yeterli Barınma ve Diğer Toplum Hizmetlerinin Sağlanması	✓	Çalışanlar için tesis içerisinde kalıcı odalar mevcuttur. Her türlü ihtiyaçlarını gidermek üzere mekanlar düşünülmüş, tasarım aşamasında planlanmış ve uygulanmıştır.
14	Gelişimin Aşamalandırılması	✓	Zaman içinde gelişimin aşamalandırılması planlanmıştır

Özdemir (2020) Covid-10 salgını sonrasında turizm işletmelerin mekânsal olarak alabileceği önlemleri açıkladığı çalışmasında aşağıdaki gibi 5 madde sıralamıştır.

- Mutfaklı odaların sayıca artırılması,
- Butik restoranların tasarlanması ile yeme içme ihtiyacı az kişiye indirilmesi,
- Sahillerde fiziksel mesafelerin korunabilmesi için yeniden tasarlanması,
- Muayene birimlerinin oluşturulması, aileye özel bina ve sahil imkanlarının sunulması,
- Konaklama işletmelerinin dikey büyüme yerine yatay büyümeye doğru eğilim göstermesi (Özdemir, 2020).

Özdemir'in önlem önerileri çerçevesinde Club Patara Resort'un kullanıma açıldığı yıl olan 1993'ten bu yana değişmeden gelebilen mimarisi ile örtüştüğü görülmektedir. Odaların her birinde mutfak olması, sahil kenarında ve orta meydana olmak üzere çeşitli yeme-içme restoranlarının yanı sıra sahilde bireysel kullanılabilen platformlara da servis imkânı olması restoran yoğunluğunu en aza indirmektedir. Sahillerde tasarımın başından itibaren kişisel-bireysel 2 kişilik, 3 kişilik ya da 4 kişilik farklı boyutlarda platform tercihleri kullanıcıya sunulabilmektedir (Resim 3).

Resim 3. Club Patara Resort sahilinde yer alan farklı kotlarda düzenlenen platformlar (URL-1)

Tesis yeterli sağlık hizmetini sağlamaktadır. Kaşo, Resort'un konaklama birimlerini kot farkından yararlanarak birbirinin manzarası kesmeyecek biçimde ve farklı yönelimler ile mahremiyet sağlayarak farklı girişler ve geçişler ile tasarlamıştır. Bu tasarım da konaklama ünitelerine varış yolunda yoğunluğun, yığılmanın ve kalabalık birikiminin önüne geçmektedir. Resort aynı zamanda dikey mimari yerine yatay bir mimariye sahiptir.

Yukarıda bahsedilen önerilerin Turhan Kaşo'nun tasarımında mevcut olmasının, Club Patara'nın Covid-19 salgını sırasında tercih edilmesindeki artışında büyük rolü vardır. Villalar Müdürü Ahmet Çakır'an alınan verilere göre 2019 yılının Temmuz - Ağustos doluluk oranı %70 iken 2020 yılının Temmuz - Ağustos doluluk oranları %100'e ulaşmıştır. Covid-19 gibi bir salgın sürecinde kısıtlamaların kalkması ile kaygılarını koruyarak güvenli turizm arayışı içerisinde olan turistler, Club Patara Resort'u tercih etmişlerdir.

Resim 4. Club Patara Resort'un ortasında yer alan meydana ait fotoğraflar (URL-1)

İnsanın doğa ile etkileşiminin kısıtlandığı salgın sürecinde doğa dünyanın pek çok yerinde kendini iyileştirme eğilimi göstermiştir. Bazı balık türleri terk ettikleri denizlere geri dönmüş, hava kirliliği yoğun olan kentlerde hava kirliliği makul düzeylere inmiş ve bu durum küresel bir umut yaratmıştır. Kısıtlamaların kalkmasından sonra çeşitli şehirlerde aylarca evlerinden kısa mesafeler ve kısa ihtiyaçlar dışında çıkmayan insanlarda, her ne kadar karantina kısıtlarında yapılan anketlerde, o dönemdeki eğilimleri 2020 yazında tatil yapmak üzere şehri terk etmek olmasa da kısıtlar kalktığı anda bunun aksi davranışlar görülmüş, imkân bulabilenler tercihini yurtiçi turizminden yana kullanılmışlardır. Bu yıl en çok tercih edilen turizm tiplerinden biri de doğa turizmidir (URL-2). Bunda doğanın kendini iyileştirmesi ile yükselen küresel umut ve doğaya duyulan özlem dışında doğada kendiliğinden sağlanan izole tatil anlayışının da etkisi büyüktür. Club Patara'nın tasarımında Kaşo'nun da röportajında değindiği gibi peyzaj mimari ile birlikte tasarlanmış, mevcut ağaçların tümü tasarımın şekillenmesinde rol oynamış, ilave olarak tüm bitkiler mimari ile örtüşecek biçimde tasarım kararları ile birlikte seçilmiş ve uygulama sırasında bir arada uygulanmıştır. Resort'a ait web sitelerinde de yeşillikler içerisinde yer alan konaklama ünitelerinin sıklıkla yer alması, tesiste ilk defa konaklayacak turistlerin kararlarında etkili olmuş olabilir.

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Covid-19 Salgını ile birlikte pek çok ülke kısıtlamalara gitmiştir. Türkiye'nin çeşitli illerinde özellikle Mart, Nisan ve Mayıs aylarında bazı işkollarının devam etmesi nedeniyle çalışanların, hastaların ve ihtiyaç gidermek amacıyla gerçekleştirilen alışverişler için kısa süreli sokağa çıkma dışındaki tüm hareket kısıtı Haziran başı itibari ile kaldırılmış, salgından kötü etkilenen ekonominin hareketlenmesi için turistik seyahatlerinin, HES (Hayat Eve Sığar) raporunun temiz olması halinde önü açılmıştır. Araştırmacıların kısıtlamalar sürecinde yapmış oldukları araştırmaların tersi olarak kısıtlar kalktığında ikinci konutlara (yazlıklara), sahil kesimlerindeki tesislere, doğada yer alan kampinglere yurt çapında büyük bir talep oluşmuştur. Talep

doğrultusunda turizm tesislerinin işletilmeye devamının sağlanması için Kültür ve Turizm Bakanlığı, Bilim Kurulu tavsiyeleri doğrultusunda bazı kurallar getirmiştir. Bu kurallar çerçevesinde bazı operasyonel ve mekansal planlar oluşturulmuştur. Dijital teknolojilerin gelişmesiyle temassız işlemler bu süreçte önem kazanmış ve işletmelerin bu tür teknolojileri destekliyor olması beklenmektedir. Tüm işletmelerde yeme-içme birimlerinde servis ve hijyen ön plana çıkarılmış mümkünse tek kullanımlık servislerin kullanımı önerilmiştir. 110 sayfadan oluşan önlemler kitapçığında çeşitli operasyonel önlemler dışında mekânsal düzenlemelerle ilgili sosyal mesafenin getirdiği düzenlemeler de önerilmektedir. Şeyzlonglar arası mesafelerin, ortak toplanma alanlarında, yeme-içme mekanlarında, amfi tiyatro gibi mekanlarda oturma düzenlerinin ve asansör gibi sirkülasyon elemanlarında sosyal mesafenin önemine değinilmiş, yeni düzenlemeler ile 1,5 metre kabul edilen mesafe aralığının bırakılması zorunlu kılınmıştır. Sayılarda azaltmalara gidilmiştir. Fitness salonlarında ve toplantı salonlarında kişi başı 2,5m2 alan sağlanacak şekilde mekanların yeniden düzenlenmesi ve kapasite sayısının azaltılması istenmiştir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2020).

Kısıtlamaların kalkması ile 2019 yılı verileri karşılaştırıldığında 2020 yaz aylarında salgına rağmen resortlara talep artmıştır. Bu artış salgın tedbirlerini tasarımı ile sağlayan bir resort olan Club Patara örneğinde incelenmiş ve bazı sonuçlara ulaşılmıştır. Özdemir'in (2006) resort planlamasının ilkelerini araştırdığı çalışmada belirlendiği 14 ilke Club Patara örneğinde incelenmiş ve tamamında uyumlu olduğu görülmüştür. Mimarının da tasarım ilkesi olarak özellikle vurguladığı çevresel değerleri korumak ve yerine uygun, gereği kadar tasarlanmanın bunda rolü büyüktür. Özellikle Bakanlığın öneri kılavuzunda da belirtildiği gibi ortak alanlarda, sahillerde ve özellikle ünitelere giden asansör, merdiven gibi elemanlarda yığılmaları, kalabalıkları önlemek, sosyal mesafeyi koruyarak bulaşıcılığı önlemek en önemli tedbirdir. Club Patara'da bu konularda herhangi bir özel düzenleme yapılmasına gerek duyulmadan, tasarım aşamasında ilk başta daha fazla ünite yerleştirmek yerine, çevresine ve içinde bulunduğu tabiata uyumlu, özellikle gereği kadar konaklama ünitesinin topoğrafyaya uygun yerleşmesi ile sosyal mesafe yaratılmıştır. Konaklama ünitelerine, kendi özel yolundan (patikasından) ve yalnızca kendi kapısına ulaşan merdivenlerle ulaşabilmekte böylece ulaşımındaki yığılmanın önüne geçilmektedir. Mimarının geleneksele öykünerek gerçekleştirdiği tasarımda bu ulaşım ağı da geleneksel Akdeniz mimarisini andırmakta, yüzyıllarca en işlevsel kullanımın yöre halkı tarafından kullanılagelmesiyle oluşan yollar, Club Patara'da da kendini göstermektedir. Yollar ve konaklama birimleri tamamen topoğrafyaya uyumlu ve organik bir yapıda tasarlanmıştır. Resort'un eklem yerleri, buluşma noktaları ve meydanları konaklama birimlerinin merkezinde yer almakta ve ulaşılabilir konumdadır. Tüm odalar özellikle Covid-19 salgınından sonra mutfakta hijyene verilen değerin artmasıyla oluşan talebi karşılar nitelikte, mutfaklıdır. Tüm odaların mutfaklı oluşu da tercih edilirdiği Club Patara için artı değerdir. Aynı zamanda sahil düzenlemesinin farklı kotlarda değişik boyutlarda platformlarla şekillenmesi sahil kenarındaki sosyal mesafeyi tasarım ile kendiliğinden sağlamaktadır.

Covid-19 insanlık tarihinin gördüğü ilk salgın değildir ve son olmayacaktır. Bilim insanları önümüzdeki yıllarda salgın hastalıklarla daha çok karşılaşacağımızı belirtmiş (URL-3), yaşam tarzlarımızı bu koşullara uyum sağlayacak şekilde yeniden düzenlemenin öneminden bahsetmişlerdir. Turizm tesisleri bu duruma hazırlıksız yakalanmış, hızla bir dizi önlem alma yoluna gitmiştir. Mekânsal olarak alınması gereken acil önlemler dışında mimarların bu gerçeği göz ardı etmeden tasarımlarını gerçekleştirmeleri önem taşımaktadır.

6. KAYNAKLAR

Beck, U. 1992. Risk Society: Towards a New Modernity. Sage Publications

Çakıroğlu, I., S. Pirtini, ve Ö. Çengel. 2020. Covid-19 Sürecinde ve Post-Pandemi Döneminde Yaşam Tarzı Açısından Tüketici Davranışlarının Değişen Eğilimi Üzerine Kavramsal Bir Çalışma. İstanbul Ticaret Üniversitesi, Covid-19 Sosyal Bilimler Özel Sayısı, Yıl:19, Sayı:37, Bahar 2020/, 81-104.

Beyhan, Ş.G., ve S.M. Ünügür. 2006. Turizm Yapılarında Kimlik Sorunu ve Belek-Kemer Örnekleme Çalışması. Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 10-2, 262-273.

Çılgın, K. 2020. Yerelliğin Pandeminin Etkileri Karşısında Artan Önemi ve Mahalle Parantezinde Dayanışma ve Planlamanın Geleceği. Spektrum Tasarım Rehberleri, Sayı:01, 2020.06: 11-15.

Demir, M., Y. Günaydın, ve Ş.Ş. Demir. 2020. Coronavirüs (Covid-19)'ün Türkiye'de turizm üzerindeki öncüllerinin, etkilerinin ve sonuçlarının değerlendirilmesi. International Journal of Social Sciences and Education Research, 6 (1): 80-107.

Erel, T., E. Gümüş, ve O. Üçüncü. 2014. Kalkan ve çevresinde (Antalya ili) ekonomik yapıdaki değişimler ve turizm olgusu . Türk Coğrafya Dergisi , 0 (28) , 123-142.

Hall, C.M., D. Scott, ve S. Gössling. 2020. Pandemics, Transformations and Tourism: Be Careful What You Wish For. Tourism Geographies, 22:3, 557-598

Karakaş, M. 2020. Covid-19 Salgınının Çok boyutlu Sosyolojisi ve Yeni Normal Meselesi. İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi 40(1): 541-573.

Kıvılcım, B. 2020. Covid-19 (Yeni Koronavirüs) Salgınının Turizm Sektörüne Muhtemel Etkileri. Uluslararası Batı Karadeniz Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, 4 (1): 17-27.

Megahed, N.A., ve E.M. Ghoneim. 2020. Antivirus-built Environment: Lessons Learned From Covid-19 Pandemic. Sustainable Cities and Society (61)

Özdemir, G. 2006. Resort Planlaması: Turizm Planlaması İçindeki Yeri ve Önemi, Journal of Yasar University, 1(3), 239-253.

Özdemir, M.A. 2020. Covid-19 Salgını Sonrası Alınan Önlemlerle Turizm: Muhtemel Senaryolar. Journal of Recreation and Tourism Research, JRTR 2020, 7(2), 222-238.

Sirman, A. 2020. Tarih boyunca salgınlar ve Covid19. Populer Science, 2020/04; 36-47.

Sneader, K., ve S. Singhal. 2020. Beyond Coronavirus: The Path to the Next Normal. McKinsey & Company. available in HYPERLINK "<https://www.mckinsey.com/industries/healthcare-systems-and-services/%20our-insights/beyond-coronavirus-the-path-to-the-next-normal>" <https://www.mckinsey.com/industries/healthcare-systems-and-services/our-insights/beyond-coronavirus-the-path-to-the-next-normal> , last accessed December, 2020.

Şengel, Ü., K. Genç, M. Işkın, Ş. Ulema, ve İ. Uzun. 2020. Turizmde 'sosyal mesafe' mümkün mü? Kamp ve Karavan Turizmi Bağlamında Bir Değerlendirme. *Turkish Studies* 15(4), 1429-1441.

Tanyeli, U. 2020. 20 Haziran 2020 tarihli BUYAP talks organizasyonu tarafından düzenlenen Zoom programı üzerinden gerçekleşen internet söyleşisi.

Tekin, İ.Ç. 2020. Pandemi Sürecinde Değişen Tüketici Davranışları. *Business & Management Studies: An International Journal*, BMIJ 8(2): 2331-2347.

Türker, G.Ö. 2020. Covid-19 Salgını Turizm Sektörünü Nasıl Etkiler? Turizm Akademisyenleri Perspektifinden Bir Değerlendirme. *International Journal of Social Sciences and Educational Research*, 6(2), 207-224.

Zoğal, V. ve G. Emekli. 2020. The Changing Meanings of Second Homes During Covic-19 Pandemic in Turkey. *International Journal of Geography Education* 42, 168-181.

UNWTO. 2020. International tourist numbers, Retrived September 5, 2020 from <https://www.unwto.org/news/covid-19-international-tourist-numbers-could-fall-60-80-in-2020> , last accessed December, 2020

İNTERNET KAYNAKLARI

URL-1, 2020. 6 Eylül 2020 tarihinde http://www.clubpatara.com/tr_gallery.aspx adresinden edinilmiştir.

URL-2, 2020. 7 Eylül 2020 tarihinde https://www.ntv.com.tr/galeri/seyahat/turizmde-yukselen-trend-kamp-tatili,GnB5mHPZdkGbXh1tc7ZiRQ/PzRqZKgjJOCXPs_s9z_P2w adresinden edinilmiştir.

URL-3, 2020. 7 Eylül tarihinde <https://www.ntv.com.tr/dunya/bilim-insanlari-gelecekte-olabilecek-salginlar-icin-uyariyor,DQXyCqwXuUmJal6rfN3N9Q> adresinden edinilmiştir.

World Travel and Tourism Council 2020. Coronavirus brief: the 15th of april 2020, available at, https://wtcc.org/Portals/0/Documents/WTTC%20Coronavirus%20Brief%20External%2015_04.pdf?ver=2020-04-15-120258-850, last accessed 21 April 2020

Kaş Belediyesi 2020. 6 Eylül 2020 tarihinde <https://www.kas.bel.tr/tarihce.html> adresinden erişilmiştir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2020. Konaklama Tesislerinde kontrollü normalleşme sürecine ilişkin genelge, 5 Eylül 2020 tarihinde <https://basin.ktb.gov.tr/TR-261958/konaklama-tesislerinde-kontrollu-normallesme-surecine-i.html>, adresinden edinilmiştir.

